

POSTANOWIENIE

Dnia 1 lipca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z powództwa B. K., J. K.

i K. K.

przeciwko M. W.

o ustalenie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 1 lipca 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powodów B. K.

i J. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 12 marca 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

1. uchyla postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2022 r. (art. 358 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.);

2. odrzuca skargę kasacyjną B. K. i oddala wniosek o zasądzenie od tej skarżącej kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanego;

3. odmawia przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej J. K. i zasądza od tego skarżącego na rzecz pozwanego kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta 00/100) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 marca 2021 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację powodów B. K. i J. K. od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 2 lipca 2020 r. wydanego w sprawie z powództwa B. K., J. K. i K. K. przeciwko M. W. o ustalenie.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyli skargą kasacyjną powodowie B. K. i J. K., wnosząc m.in. o zwolnienie ich z konieczności ponoszenia kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym i przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazali, że w sprawie wystąpiła potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości „(...) co jednocześnie stanowi istotne zagadnienia prawne, mające znaczenie dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw (...)”. W związku z tym, w skardze sformułowano pytania, które koncentrowały się na problematyce wykładni oświadczeń woli stanowiących element umowy (art. 65 § 1 i 2 k.c.), pojęciu konsumenta (art. 22¹ k.c.), zagadnieniu ciężaru dowodu (art. 6 k.c.) i granicach swobody kontraktowej stron (art. 58 § 2 w związku z art. 353¹ k.c.). Skarżący wskazali także na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej wynikającą z naruszenia przepisów prawa procesowego, zwłaszcza art. 233 § 1, art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.

Postanowieniem z dnia 14 lipca 2021 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił wniosek skarżących o zwolnienie od kosztów sądowych. Zgodnie z zarządzeniem z dnia 14 lipca 2021 r. (k. 985) postanowienie to podlegało doręczeniu pełnomocnikom procesowym skarżących za pośrednictwem Portalu Informacyjnego (art. 15 zzs⁹ ust. 2-4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 2095). Z materiału sprawy wynikało, że postanowienie zostało udostępnione pełnomocnikom skarżących radcy prawnemu T. S. i radcy prawnemu E. S.-M. w dniu 15 lipca 2021 r. i tego samego dnia zostało doręczone radcy prawnemu T. S., pełnomocnikowi procesowemu skarżącej B. K. (k. 986 i k. 987) (art. 15 zzs⁹ ust. 3 i 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r.). W świetle przedłożonego przez skarżących dowodu, opłata od skargi kasacyjnej w kwocie 10 600 zł została uiszczona w dniu 5 sierpnia 2021 r. (k. 999 i n.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na etapie postępowania kasacyjnego każdy ze współuczestników materialnych, podobnie jak każdy ze współuczestników formalnych, ma własny, samodzielny interes w zaskarżeniu prawomocnego wyroku, co sprawia, że więź prawna wiążąca współuczestników materialnych ulega istotnemu osłabieniu.

W konsekwencji współuczestnictwo materialne jest traktowane w postępowaniu kasacyjnym w sposób zbliżony do współuczestnictwa formalnego (por. odpowiednio postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2005 r., I PZ 35/04, OSNP 2006, nr 1-2, poz. 15, z dnia 26 listopada 2009 r., I CZ 78/09, niepubl., z dnia 9 listopada 2011 r., V CSK 54/11, niepubl., z dnia 10 stycznia 2018 r., I CZ 137/17, niepubl. i z dnia 19 stycznia 2018 r., I CZ 148/17, niepubl.). Jakkolwiek zatem skarżący, będący współuczestnikami materialnymi, złożyli jedną (składaną) skargę kasacyjną, ocena dopuszczalności skargi powinna następować odrębnie w odniesieniu do każdego z nich.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem, w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, bieg tygodniowego terminu do uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej rozpoczyna się od dnia doręczenia stronie postanowienia odmawiającego zwolnienia, bez potrzeby doręczenia wezwania do wniesienia opłaty (por. art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r. poz. 623 i uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 16 marca 2017 r., III CZP 82/16, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75). W konsekwencji, w odniesieniu do skarżącej Barbary Karabinowskiej opłata ta została wniesiona po upływie terminu, którego biegu nie przerywał złożony przez skarżącą niedopuszczalny wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 14 lipca 2021 r. (k. 989 i k. 992). Uzasadniało to odrzucenie skargi kasacyjnej w odniesieniu do tej skarżącej jako niedopuszczalnej (art. 398⁶ § 3 k.p.c.) (por. także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2019 r., V CZ 75/19, niepubl. i z dnia 28 października 2021 r., II CZ 39/21, niepubl.).

W zakresie, w jakim skarga kasacyjna okazała się dopuszczalna, należało zważyć, że zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od

orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Powołując się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) strona winna wykazać, dlaczego – z uwzględnieniem dotychczasowego dorobku jurysprudencji - ma ono „istotny” charakter, wyjaśnić, z jakich przyczyn rozstrzygnięcie sformułowanego problemu będzie wykraczać znaczeniem poza okoliczności konkretnej sprawy i przedstawić argumenty mogące prowadzić do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r. III CSK 180/07, niepubl., z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, niepubl., z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl., z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.). Wskazując z kolei na potrzebę wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), strona winna wykazać, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów budzi poważne wątpliwości w świetle dotychczasowego dorobku judykatury i orzecznictwa, które nie zostały rozstrzygnięte, względnie, że jego niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, niepubl. i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, niepubl.).

Treść wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie czyniła zadość tym wymaganiom. Stawiając objęte wnioskiem pytania skarżący nie wyjaśnił, dlaczego – w zestawieniu z dostępnymi poglądami orzecznictwa i doktryny – należy je uznać za nowe w przedstawionym wcześniej znaczeniu, ewentualnie, z czego wynika, że wykładnia powołanych we wniosku przepisów, w akcentowanym w skardze kontekście, budzi kwalifikowane wątpliwości interpretacyjne, wykraczające poza zwykły standard procesu sędziowskiego stosowania prawa.

Pytania te zostały w większości osadzone w stanie faktycznym konkretnej sprawy, zmierzając w istocie do uzyskania odpowiedzi o prawidłowość – w różnych aspektach – zaskarżonego rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego, co koliduje z założeniami przyczyn kasacyjnych określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., a częściowo także – do podważenia dokonanych przez Sąd Apelacyjny ustaleń faktycznych, co w postępowaniu kasacyjnym jest niedopuszczalne (*arg. ex art. 398*¹³ § 2 k.p.c.). Ponadto, pytania te nie zostały w istocie w ogóle uzasadnione; we wniosku nie przywołano w szczególności żadnych orzeczeń sądów i poglądów nauki; nie sformułowano także argumentów prawnych, które mogłyby służyć stwierdzeniu, że przedstawione wątpliwości odpowiadają kryteriom istotnego zagadnienia prawnego, względnie, że implikują one poważne wątpliwości interpretacyjne lub rozbieżności w orzecznictwie.

Niezależnie od tego należało zauważyć, że przepis art. 65 k.c. jest przedmiotem obszernego orzecznictwa Sądu Najwyższego, w którym sformułowano katalog dyrektyw wykładni oświadczeń woli, opartych o tzw. metodę kombinowaną (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 2017 r., V CSK 675/16, OSNC 2018, nr 6, poz. 63 i powołane tam orzecznictwo). Kwestia prawidłowości aplikacji tych reguł w okolicznościach konkretnej sprawy, czego w istocie dotyczyły pytania zawarte we wniosku, nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego, a tym bardziej nie uzasadnia potrzeby wykładni przepisów prawa, lecz stanowi pytanie o prawidłowość rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, które nie może służyć wykazaniu przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 bądź pkt 2 k.p.c.

Uwagę tę należało odnieść odpowiednio do przedstawionych w skardze wątpliwości związanych z problematyką ciężaru dowodu (art. 6 k.c.), wskazując jednocześnie, że była ona przedmiotem szeregu wypowiedzi Sądu Najwyższego, które w skardze pominięto (por. np. co do ciężaru dowodzenia tzw. faktów negatywnych wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2011 r., IV CSK 664/10, niepubl. i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2020 r., I CSK 786/18, OSNC 2021, nr 7-8, poz. 54).

W zakresie pytania związanego z wykładnią art. 58 § 2 w związku z art. 353¹ k.c. należało natomiast stwierdzić, że wprawdzie we wniosku kwestia ta nie została

bliżej wyjaśniona, niemniej jednak naruszenie powołanych przepisów skarżący wiązali w podstawach skargi z oceną ważności umów przewłaszczenia służących zabezpieczeniu umów pożyczki. Sąd Apelacyjny uznał jednak, że żądanie ustalenia nieważności umów przewłaszczenia z powołaniem się na twierdzone przez powodów okoliczności faktyczne nie podlegało rozpoznaniu, ponieważ kolidowało z zakazem zmiany powództwa w postępowaniu apelacyjnym (art. 383 k.p.c.). W skardze kasacyjnej nie zarzucono naruszenia art. 383 k.p.c., toteż stanowisko Sądu Apelacyjnego co do tej kwestii usuwało się z kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym. Podkreślenia wymagało, że w postępowaniu tym wyłącznie do strony skarżącej należy wiążące – z zastrzeżeniem nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji – określenie granic kontroli kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), co harmonizuje z jego profesjonalizacją (art. 87¹ k.p.c.). Wątpliwość związana z tym aspektem sporu nie mogła tym samym służyć wykazaniu przyczyny kasacyjnej, skoro pozostawała w ogólności poza oceną Sądu Najwyższego. Pomijając tę kwestię, skarżący nie odniósł się w tym zakresie do dorobku orzecznictwa Sądu Najwyższego, w którym podejmowano zagadnienie konsekwencji braku w umowie przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie szczegółowych zasad zaspokojenia się uprawnionego z przedmiotu zabezpieczenia (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2011 r., V CSK 360/10, Mon. Pr. Bank. 2012, nr 5, s. 18, z dnia 22 października 2014 r., II CSK 784/13, niepubl., z dnia 20 listopada 2015 r., III CSK 462/14, OSNC-ZD 2017, nr B, poz. 33 i z dnia 12 lutego 2016 r., II CSK 815/14, niepubl.).

Ubocznie trzeba dostrzec, że w skardze błędnie utożsamiono przyczyny kasacyjne określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W świetle utrwalonego orzecznictwa, cechą znamionującą istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398 § 1 pkt 1 k.p.c. jest nowość, a zatem precedensowy charakter, który sprawia, że jego rozstrzygnięcie może stanowić przyczynek do rozwoju prawa. O nowości takiej z zasady nie można natomiast mówić w sytuacji, w której występuje przyczyna kasacyjna określona w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., ponieważ wykładnikiem konieczności dokonania wykładni prawa przez Sąd Najwyższy, w znaczeniu w przyjętym w tym przepisie, jest dotychczasowy dorobek orzecznictwa i

nauki w materii, w której skarżący dostrzega potrzebę wypowiedzi Sądu Najwyższego.

Skargi kasacyjnej nie można było również uznać za oczywiście uzasadnioną, co zakłada ewidentną i widoczną już *prima vista* wadliwość zaskarżonego wyroku (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 52, z dnia 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 156 i z dnia 15 czerwca 2018 r., III CSK 38/18, niepubl.). Z wywodów wniosku – w zestawieniu z motywami wyroku Sądu Apelacyjnego – nie wynikało, aby taka sytuacja miała miejsce w sprawie, w której złożono skargę. W skardze powołano się zresztą w tej mierze w pierwszej kolejności na naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., który – co wymagało przypomnienia – nie może stanowić przedmiotu zarzutów skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.) (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2017 r., I CSK 93/17, niepubl. i przytoczone tam orzecznictwo). Powołane w uzasadnieniu skargi orzeczenia Sądu Najwyższego, wskazujące na dopuszczalność zarzutu naruszenia tego przepisu, zapadły w stanie prawnym poprzedzającym wejście w życie art. 398³ § 3 k.p.c. i *de lege lata* należy je uznać za nieaktualne.

Wywody wniosku, w zakresie, w jakim powoływano się w nich na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, ujawniały ponadto sprzeczność, ponieważ o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie może być mowy, jeżeli jednocześnie płaszczyzna prawna sporu ma implikować liczne istotne zagadnienia prawne i uzasadniać potrzebę dokonania wykładni przepisów prawa przez Sąd Najwyższy ze względu na towarzyszące jej poważne wątpliwości (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2019 r., III CSK 309/18, niepubl. i powołane tam dalsze orzecznictwo, a także wcześniejsze postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2011 r., II UK 24/11, niepubl. i z dnia 18 października 2016 r., I UK 466/15, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 358 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., art. 398⁶ § 3 k.p.c., art. 398⁹ § 2 k.p.c. i art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Wniosek pozwanego M. W. o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego od skarżącej B. K. oddalono, ponieważ w odpowiedzi

na skargę kasacyjną nie powołano żadnych argumentów dotyczących dopuszczalności skargi kasacyjnej, ograniczając się do wniosku o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, a ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej (por. odpowiednio postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 563/01, niepubl., z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 18/18, niepubl. i z dnia 15 marca 2019 r., IV CNP 30/18, niepubl.).

[as]